

H. Peygamber'in (sav) Çok Az Bir Katıkla Yetmiş Kişi veya Seksen Kişiyi Doyurduğunu İfade Eden Rivayetin Sened ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi*

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Dülber

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2449-9187>

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Kırşehir – TÜRKİYE

Makale Geçmişi	Öz
Geliş: 29.08.2023 Kabul: 28.10.2023 On-line Yayın: 29.10.2023	Allah Hz. Peygamber'in Müslümanlara güzel bir misal teşkil eden beşer olduğunu özellikle vurgulamaktadır. Hz. Peygamber'in kendi dönemindeki insanlara İslam'ı tebliğ ederken birçok zorluk ve sert tepkilerle karşılaştığı kaynaklarda zikredilmektedir. Rivayetler incelendiğinde, bu sıkıntılı ve zor süreçte, Hz. Peygamber'in karşılaştığı meselelerde kendi döneminde yaşayan insanlar gibi mücadele ettiğini ve bu problemleri aşabilmek için o dönem şartlarında alınabilecek bütün tedbirleri aldığını ifade eden rivayetlerin olduğu görülmektedir. Ama bu rivayetlerin yanında karşılaştığı problemleri o günün şartlarında mucize denecek şekilde çözdüğüne dair rivayetler de vardır. Bu makale, Hz. Peygamber'in az bir kişiyi doyuracak kadar olan yemeği mucize göstererek yetmiş seksen kişiyi doyurduğunu ifade eden ve bunun özellikle Peygamberin mucizesi olarak zikredildiği bir rivayeti incelemeyi hedef almaktadır. Rivayetin çeşitli tarikleri bir araya getirilerek sened ve metin tahlili yapılmıştır. Rivayetin senedinde büyük bir problem olmadığı tespit edilmiştir. Rivayetin meydana geldiği bağlam konunun anlaşılmasında önemli bir etken olduğu için rivayetin sebab-i vürudu için hadis şerh kitapları incelenmiştir. Hadis şerhleri incelendiğinde olayı mucize olarak yorumlayan alimlerin yanında olayın savaş ortamı gibi Müslümanların zor durumda olduğu durumdan hareketle Peygamberin duasıyla yemeğin bereketlendiği yorumunu yapıldığı da tespit edilmiştir. Son olarak gönderilen ilahi mesajda müşriklerin Peygamberden bekledikleri mucize isteklerine red cevap verilmesine rağmen bu gibi rivayetlerin hadis kitaplarında zikredilişi ve nasıl anlaşıldığı bu rivayet üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırmanın bu rivayet özelinde Hz. Peygamberin doğru anlaşılmasına büyük katkısı olacağı düşünülmektedir.
Anahtar Kelimeler	
Hadis Peygamber Rivayet Sened Metin Mucize Yemek	
Araştırma Makalesi	
* Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.	
DOI: http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.72170	

Atıf Bilgisi / Reference Information

Dülber, H. (2023). Hz. Peygamber'in (SAV) Çok Az Bir Katıkla Yetmiş Kişi veya Seksen Kişiyi Doyurduğunu İfade Eden Rivayetin Sened ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 16(97), 141-158.

*The Reference- and Text-based Evaluation of the Narration that Muhammad the Prophet Fed Seventy or Eighty People with Scarce Food**

Asst. Prof. Dr. Hatice Dülber

Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Islamic Sciences Department of Basic Islamic Sciences, Kırşehir –
TÜRKİYE

Article History

Submitted: 29.08.2023

Accepted: 28.10.2023

Published Online: 29.10.2023

Keywords

Prophet
Narration
Reference
Text
Miracle
Food

Research Article

* This article was checked by Intihal.net. This article is under the Creative Commons license. Ethics committee approval is not required for this article.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.72170>

Abstract

The Koran underlines that Muhammad the Prophet was a man who was a good role model for Muslims. It is mentioned that he encountered various difficulties and strong reactions while announcing Islam to the people of his time. An analysis indicates that some narrations depict him to have struggled against the encountered hardships in the same way as the people of his time did and to implement any and all measures and solutions which he could have done so as to overcome these problems while other narrations claim that he solved them with what could be called a miracle for his time. This article investigates the narration suggesting that Muhammad the Prophet showed a miracle and fed seventy or eighty people with food enough only for a couple of people and emphasizing that this was possible particularly owing to his miracle. This study dwells on the course and context of the event that took place according to varying narrations and analyses the texts and references which relate to it. Hadith paraphrase books are assessed to reveal the grounds of narrations for they are significant in the comprehension of the context in which a narration was made. This study attempts to evaluate how hadith paraphrase books cite and deal with such narrations whereas the Koran declined the expectations of non-believers from Muhammad the Prophet to show a miracle.

GİRİŞ

Hz. Peygamber'e (sav) risâlet görevi verildikten sonra o, bu görevi yerine getirebilmek için bir insan olarak elinden gelen bütün gayreti sarf etmiştir. İslam'ı insanlara tebliğ ettiğinde söylediklerine inananların yanında ilahi mesajı kabul etmeyenler de vardı. İnanmayanlar Hz. Peygamber ve Müslümanlara sözlü olarak karşı çıkarken gösterilen tepkiler bazen ambargo ve baskı gibi fiziksel şiddete varıncaya kadar ileri aşamalarda da olmuştur. Peygamber ve sahabe bunlarla mücadele ederken bazen çok sıkıntılı günler yaşamışlardır. Ama bu zor günlerde Müslümanlar birbirine destek olmuş, her türlü yokluğa katlanmışlardır. Yine bu uğurda birçok maddi ve manevi baskılara maruz kalmış, evlerinden ve yaşadıkları yerlerden hicret etmişlerdir. Bu zor günlerde bazen yiyecek bulamadıkları, çok az bir katıkla günlerini geçirmek zorunda kaldıkları da olmuştur. Karşılaştıkları zorluklar, birbirleriyle yardımlaşarak atlatılmış, Allah'ın yardımıyla da başarıya ulaşılmıştır.

Hz. Peygamber'in mücadelesi sırasında insanüstü uygulamalar yaptığını ifade eden rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden biri de Ebu Talha'nın evinde geçen Hz. Peygamber'in çok az bir katıkla yetmiş ya da seksen kişiyi doyurduğuna dair rivayettir. Kaynaklarda rivayetin tanığı, Enes b. Mâlik' olarak geçmektedir. Olay annesi Ümmü Süleym, üvey babası Ebû Talhâ ve Peygamber arasında cerayan etmektedir. Bilindiği gibi Enes b. Mâlik daha dokuz veya on yaşlarında küçük bir çocukken Ümmü Süleym tarafından Hz. Peygamber'e yardımcı olmak üzere verilmiştir. (İbn Hacer, 1994: 1/277) Bu sahabî Ebû Nadr künyesi ile bilinir. Hudeybiye Antlaşması, Tâif ve Huneyn seferleri, Veda hacı gibi İslam tarihinin önemli olaylarına şahit olmuştur. Hz. Peygamber'in namaz kılış şekline en çok benzeyen kişi olduğu ifade edilir. (İbn Hacer, 1997: 1/297) "Cahiliyye devrinde Mâlik b. Nâdr ile evliliğinden Enes b. Mâlik dünyaya gelmiştir. Ümmü Süleym'in Ensar'dan ilk Müslüman olanlarla birlikte Müslüman olduğu, fakat eşinin bu duruma çok sinirlenerek Şam'a gittiği ve orada vefat ettiği aktarılır." (İbn Hacer, 1994: 19/394) Asıl adı Zeyd b. Sehl olan Ebu Tâlha ise Ümmü Süleym'in ikinci eşidir. Müslüman olmadan önce de Ümmü Süleym ile evlenmek istemişti. Ancak Ümmü Süleym eğer Müslüman olursa kendisiyle mehir almadan evleneceğini söylemiştir. Ebû Talha da bu teklifi kabul ederek Müslüman olmuş ve evlilik gerçekleşmiştir. (İbn Hacer, 1994: 2/502) "Daha sonra Ashab'ın ileri gelenlerinden olmuş ve çeşitli kahramanlıklarda adı geçmiştir. Kendisi için "bin adamdan daha hayırlıdır" ifadesi kullanılmıştır. Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'e ok gelmemesi için önüne siper olması, "Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz" (el- Âl-i İmrân, 3/92) vahyi geldiğinde zaman en çok sevdiği malını hibe etmesi kahramanlıklarına örnek olarak verilebilir." (İbn Hacer, 1994: 2/502-504)

İnceleyeceğimiz rivayette Hz. Peygamber için hazırlanan yemeğin yetmiş ya da seksen kişiye yetmesi olayının nasıl gerçekleştiği hususu incelemenin konusunu teşkil edecektir. Rivayetin çeşitli tariklerinde olayın nasıl geçtiği, hangi bağlamda gerçekleştiği incelenerek rivayetin sened ve metin tahlili yapılacaktır. Rivayetin Beyhakî (ö.458/1066) gibi geç dönem kaynakları makalenin sınırlarını aşacağından dolayı sened tahlili içerisinde incelenmeyecektir. Zaten daha sondaki kaynaklar ilk dönem rivayetleri aracılığıyla rivayeti aktarmaktadırlar. Örneğin Beyhakî Mâlik aracılığıyla rivayeti aktarmaktadır. (Beyhakî, 2011: 15/42)

I. Rivayetin Sened Yönünden İncelenmesi

Rivayet ilk olarak Mâlik b. Enes'in Muvatta adlı eserinde geçmekte olup şu şekilde yer almaktadır:

حَدَّثَنِي عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ أَبُو طَلْحَةَ لِأُمِّ سُلَيْمٍ: لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَعِيفًا، أَعْرَفَ فِيهِ الْجُوعَ، فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، فَأَخْرَجَتْ أَقْرَاصًا مِنْ شَعِيرٍ، ثُمَّ أَخَذَتْ جَمْرًا لَهَا، فَلَقَّتْ الْحَبْرَ بِبَعْضِهِ، ثُمَّ دَسَنَتْهُ تَحْتَ يَدِي، وَرَدَّتْنِي بِبَعْضِهِ، ثُمَّ أَرْسَلَتْنِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَدَهَبْتُ بِهِ، فَوَجَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ، وَمَعَهُ النَّاسُ، فَقُمْتُ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرْسَلْتُكَ أَبُو طَلْحَةَ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «لِلطَّعَامِ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَنْ مَعَهُ، قُومُوا، قَالَ: فَأَنْطَلَقُوا وَأَنْطَلَقْتُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى جِئْتُ أَبَا طَلْحَةَ

فَاجْبَزَتْهُ، فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: يَا أُمِّ سَلَيْمٍ، قَدْ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ، وَلَيْسَ عِنْدَنَا مِنَ الطَّعَامِ مَا نَطْعُمُهُمْ، فَقَالَتْ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَاطْلُقْ أَبُو طَلْحَةَ حَتَّى يَلْقَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاقْبَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو طَلْحَةَ مَعَهُ، حَتَّى دَخَلَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَلُمِّي يَا أُمِّ سَلَيْمٍ مَا عِنْدَكِ؟» فَأَنْتَ بِذَلِكَ الْحِزْبِ، فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفُتَّ وَعَصَرَتْ عَلَيْهِ أُمُّ سَلَيْمٍ حَتَّى لَهَا قَادَمَتُهُ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ، ثُمَّ قَالَ: «الْإِذْنَ لِعِشْرَةِ بِالْأَحْوَالِ»، فَإِذَا هُمْ، فَاسْكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «الْإِذْنَ لِعِشْرَةِ»، فَإِذَا هُمْ، فَاسْكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «الْإِذْنَ لِعِشْرَةِ»، فَإِذَا هُمْ، فَاسْكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ قَالَ: «الْإِذْنَ لِعِشْرَةِ»، فَإِذَا هُمْ، فَاسْكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «الْإِذْنَ لِعِشْرَةِ»، حَتَّى أَكَلَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ وَشَبِعُوا، وَالْقَوْمُ سَبْعُونَ رَجُلًا أَوْ ثَمَانُونَ رَجُلًا

Bana Mâlik'ten, Mâlik de İshâk b. Abdillâh b. Ebû Talha'dan aktardığına göre; İshâk, Enes b. Mâlik'in şu şekilde dediğini duymuştur: "Ebû Talha, Ümmü Süleym'e: Ben Rasûlullâh'ın sesini zayıf işittim, aç olduğunu biliyorum, yanında yiyecek bir şey var mı?" dedi. Ümmü Süleym, arpadan yapılmış birkaç tâne ekmek çıkardı. Sonra başörtüsünü çıkardı da onun bir kısmıyla ekmekleri sardı. Sonra bohçayı benim elbisemin altına gizledi. Örtünün bir kısmını da bana ridâ yaptı. Sonra beni Rasûlullah'a gönderdi. Enes dedi ki: Ben de bunu götürdüm. Rasûlullah'ı mescidde otururken gördüm, yanında insanlar vardı. Ben onların yanına varıp dikildim. Rasûlullah (s.a) bana: "Seni Ebû Talha mı gönderdi?" diye sordu. Ben: Evet, dedim. Rasûlullah: "Yemek için mi?" dedi. Ben: Evet, dedim. Bunun üzerine Rasûlullah, yanında bulunanlara: "Kalkınız!" buyurdu. Sonra yürüdü, ben de onlarla beraber Ebû Talha'nın yanına gelene kadar yürüdüm ve durumu ona haber verdim. Ebû Talha, annem Ümmü Süleym'e, Ümmü Süleym! Rasûlullah insanları getiriyor, ancak onlara yedirebileceğimiz bir yemeğimiz yok, dedi. Ümmü Süleym: Allah ve Rasûlü daha iyi bilir! dedi.

Enes dedi ki: Ardından Ebû Talha gitti, nihayet Rasûlullah’a kavuştu. Ebû Talha, Rasûlullah ile beraber geldi, ikisi içeriye girdiklerinde Rasûlullah, “Ümmü Suleym! Yanında ne varsa getir!” buyurdu. O da bu ekmekleri getirdi. Rasûlullah emretti, ekmekler parmak ile küçük küçük parçalara bölündü. Ümmü Suleym bunun üzerine yanında bulunan yağ tulumundan biraz yağ sıktı ve onu bulayıp katık yaptı. Sonra Rasûlullah o katık hakkında Allah’ın söylemesini istediği şeyleri buyurdu. Sonra: “On kişinin girmesine izin ver!” buyurdu. Ebû Talha on kişiye izin verdi. Onlar doyuncaya kadar yediler, sonra dışarı çıktılar. Sonra Rasûlullah tekrar: “On kişiye daha izin ver!” buyurdu. Ebû Talha onlara da izin verdi. Onlar da doyuncaya kadar yedikten sonra dışarı çıktılar. Sonra Rasûlullah tekrar, “On kişiye daha izin ver!” buyurdu. Ebû Talha on kişiye daha izin verdi, onlar da doyuncaya kadar yedikten sonra dışarı çıktılar. Sonra Rasûlullah, “On kişiye daha izin ver!” buyurdu. Ebû Talha onlara da izin verdi, onlar da doyuncaya kadar yedikten sonra dışarı çıktılar. Böylece topluluğun hepsi yedi ve doydu. Bu topluluk yetmiş veya seksen kişi idi. (Muvatta, “ Sıfatu’n-Nebi”, 19)

1-Mâlik b. Enes (ö. 179/795) > İshak b. Abdullah b. Ebi Talha (ö.34/654-55)> Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12)

İshak b. Abdullah b. Ebi Talha (ö.34/654-55) Nesâî, Ebû Zur'a, Ebû Hâtîm ve İbn Hibbân güvenilir bir ravi olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak görüldüğü gibi bu rivayet, Etbaûtâbiûndan olan Mâlik b. Enes'in sahâbî bir raviden nakliyle gelmektedir. Yani rivayette tabiûn tabakasında eksiklik vardır. Muttasıl olması gereken sahîh hadis özelliğinden olan ittisal şartı rivayetin bu tarikinde yoktur. Rivayet hadisçilere göre munkatı bir hadis hükmündedir. Hanefiler bu tür rivayetler için Mürsel hadis hükmünü verirler. (Gül, 2019: 121-122) Sonuçta Mâlik b. Enes'den gelen bu tarikte sahîh hadiste olan ittisal şartı olmadığı için rivayet zayıf hadis hükmünde olmaktadır.

2-Rebî 'b. Habîb (ö. 180/796)> Ebû Ubeyde (ö. 145/762)> Câbir b. Zeyd (ö. 93/711-12)> Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12), (er-Rebî', 1995: 143).

Ebû Ubeyde Müslim b. Ebî Kerîme (ö. 145/762) Tâbiînin önde gelen âlimlerindendir. Câbir b. Zeyd'den aldığı ilmi sonraki nesillere aktaran kişi olduğu ifade edilir. (Demirci, 2017: 663) Ebû Hâtım babasının Ebû Ubeyde için mechul bir ravi dediğini aktarır. (İbn Hibbân, 1975: 8/193)

Câbir b. Zeyd (ö. 93/711-12) Hicrî 21 yılında Umman'da doğmuştur. Basralıdır ve İbâziyye mezhebinin kurucusudur. Tâibi'nin önde gelen âlimlerindendir. (İbn Hacer , 1997: 1/404). Yahyâ b.

Maîn,(Yahyâ b. Ma'în, 2013: 2/53) İclî, (İclî, 1985: 263) Ebû Hâtim (Ebû Hâtim, 1952: 2/495) güvenilir bir ravi olduğunu ifade etmiştir.

3. Ebû Bekr b. Ebî Şeybe (ö.235/850) > Abdullah b. Numeyr (ö. 115/815) > Sa'd b. Saîd (ö. 141/759) > Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12), (İbn Ebî Şeybe, trs: 16/447)

Abdullah b. Numeyr el- Hemedânî (ö. 115/815) Abdullah b. Numeyr h.115 yılında doğmuştur. İbn Hibbân sika biri olduğunu ifade etmiştir. (el-Mizzî, 1980: 2/503) Yahyâ b. Ma'în de sika biri olduğunu ifade etmiştir. (Zehebî, 1985: 9/245) İbn Sa'd da Abdullah b. Numeyr'in güvenilir birisi olduğunu ifade etmiştir. (İbn Hacer , 1997: 3/272) Kendisi hicri 199 yılında vefat etmiştir. (Zehebî, 1985: 5/482)

Sa'd b. Saîd b. Kays b. Amr (ö. 141/759) Zehebî güvenilir bir ravi olduğunu belirtir. (Zehebî, 1985: 5/482) İbn 'Adiy güçlü bir ravi olmadığını (ليس بالقوي) ifade etmiştir. (Curcânî, 2013: 5/431) Nesâî de İbn 'Adiy'le aynı kanaattedir. (İbn 'Adiyy, 2013: 5/431) İbn Hibbân hata yaptığını ama bu hatalarının çok fahiş olmadığı için kendisinin adalet sahibi ravilerden olduğunu ifade eder. Ahmed b. Hanbel'in oğlu babasının Sa'd b. Saîd el-Ensârî'yi zayıf bir ravi olarak gördüğünü ifade eder. (İbn Hacer , 1997: 2/280)

4-Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855): Yunus b. Muhammed (öl. 208/823)> Hammâd b. Zeyd (ö. 179/795)> Hişam b. Hasan el-Firdevsî (öl. 148/765) > Muhammed b. Sîrîn (öl. 110/729) > Ca'd b. Dinar (ö. ?) > Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12) (eş-Şeybânî, 2001: 19/473).

Yûnus b. Muhammed b. Enes b. Fadâle b. 'Adiy b. Harâm b. Heysem b. Zafer (ö. 208/824) Künyesi Ebu Muhammed'dir. (İbn Sa'd, 1990: 7/243) Annesi Mesleme binti Musafi'dir. (İbn Sa'd, 1990: 7/462) Medineli olduğu belirtilir. (el-Buhârî trs: 8/410) İbn Sa'd Yunus b. Muhammed'in güvenilir ve sadûk biri olduğunu ifade etmiştir. (İbn Sa'd, 1990: 7/243) Kaynaklar Yunus b. Muhammed'in 208 (İbn Sa'd, 1990: 7/243) veya 207 (el-Buhârî, 1977: 2/313) yılında vefat ettiğini aktarmaktadır.

Ebû İsmâîl Hammâd b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdî (ö. 179/795) Hammâd b. Zeyd Basra'nın önemli muhaddislerinden sayılır. Abdurrahman b. Mehdi'nin ifade ettiğine göre "Sufyan es-Sevri Kufe, Malik Hicaz, Evzai Şam, Hammâd ise Basra'nın imamıdır. (İbn Hacer , 1997: 2/9)

Güvenilir, sebt ve sıdk sahibi bir ravi olduğu ifade edilir. (Muslim, 1984: 1/38) Hicri 98 yılında doğan Hammâd b. Zeyd hicri 179 yılında vefat etmiştir. (Muslim, 1984: 1/38)

Hişam b. Hasan el-Firdevsî (ö. 148/765) Künyesi Ebu Abdullahtır. (İbn Hibbân, 1975: 7/566) Basralı muhaddislerdendir. (Zehebî, 1985: 6/355) Fellâs Hişam b. Hasan'ın çok ağlayan ve çok ibadet eden birisi olduğunu ifade etmiştir. (Zehebî, 1988: 1/123) İbn Sîrîn (Zehebî, 2009: 7/53) ve İbn Hibbân (İbn Hacer , 1997: 6/26) güvenilir birisi olduğunu ifade etmişlerdir. Hişam b. Hasan hicri 148 yılında vefat etmiştir. (Zehebî, 1998: 1/123)

Muhammed b. Sîrîn, Ebû Bekr Muhammed b. Sîrîn el-Basrî (ö. 110/729): Tâbiûndan olan Muhammed b. Sîrîn'in Enes b. Mâlik'in kâtibi olup iyi bir rüya tabircisi olduğu ifade edilir. (İbn Hibbân, 1975: 5/348-349) İbn Sa'd, İclî, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. (Zehebî, 1998: 5/129) Kendisi için "fakîh", "hâfız" ve "fâdıl" gibi güvenilirliğe delalet eden ifadeler kullanılmıştır. (İbn Hibbân, 1975: 5/349)

Ca'd b. Dinar (ö. ?) Künyesi Ebu Osman'dır. Basralı hadis âlimlerindendir. (İbn Hibbân, 1975: 4/116) Yahyâ b. Maîn, Ebû Davûd ve Tirmizî sika olduğunu belirtirken (Zehebî, 1998: 1/430) İbn Hibban hata yaptığını ifade etmiştir. (İbn Hibbân, 1975: 4/116)

5-Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855): Yunus b. Muhammed (ö. 208/823)> Hammâd b. Zeyd (ö. 179/795) > Hişam b. Hasan el-Firdevsî (öl. 148/765) > Muhammed b. Sîrîn (ö. 110/729) > Ca'd b. Dinar (ö. ?) > Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12). (eş-Şeybânî, 2001: 19/473)

Muhammed b. Muslim (ö. 126/743) Mekkeli hadis âlimlerindendir. Hâkim b. Hizam'ın kölesidir. (Zehebî, 1985: 7/380) Hafız olarak nitelendirilmiştir. (İbn Hibbân, 1975: 7/351) Yahyâ b. Maîn

sika olduğunu ifade eder. Muhammed b. Muslim hicri 126 senesinde vefat etmiştir. (İbn Hacer , 1997: 5/263)

Görüldüğü gibi yukarıdaki rivayetten farklı sadece Muhammed b. Muslim (ö. 126/743) yerine Enes b. Malik (ö. 93/711-12)'den rivayeti Muhammed b. Sîrîn (ö. 110/729) aktarmaktadır. Bu nedenle sadece Muhammed b. Sîrîn hakkında bilgi verilmiştir.

6-Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855): Ali b. Asım b. suheyb (ö. 203/818)> Husayn b. Abdirrahman (ö. 136/754) > 'Abdurrahmân b. Ebî Leylâ (ö. 83/702) > Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12), (Ahmed b. Hanbel , 2001: 21/13)

Ali b. Asım b. suheyb et-Temîmî (ö. 203/818): Hicri 107 yılında doğduğu rivayet edilir. (Zehebî, 1985: 9/249) es-Sâcî doğru kişilerden olduğunu fakat kuvvetli bir ravi olmadığını ifade eder. Amr b. Ali de doğru bir kişi olduğunu ama zayıf bir ravi olduğunu belirtir. Yalancı biri olduğu ithamlarına Ahmed b. Hanbel katılmamış, onun yalancı bir ravi olmadığını belirtmiştir. Dârekutnî, onun hatalar yaptığını ifade etmiştir. (İbn Hacer , 1997: 4/207-209)

Husayn b. Abdirrahman es-Sülemî (ö. 136/754): Künyesi Ebû Huzeyl olan Husayn b. Abdirrahman es-Sülemî hicri 43 yılında doğmuştur. Kûfelidir. (İbn Hıbbân, 1975: 6/210) Yahyâ b. Maîn, İclî ve Ebû Hatim sika bir ravi olduğunu söylemiştir. (İbn Hacer , 1997: 1/609) İbn Hıbbân da sika bir hadisçi olduğunu ifade etmiştir. (İbn Hıbbân, 1975: 6/210)

7-Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) Abdullah b. Numeyr (ö. 115/815)> Sa'd b. Saîd (ö. 141/759) > Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12). (Ahmed b. Hanbel , 2001: 21/13)

Bu tarikin ravileri İbn Ebî Şeybe rivayetiyle aynı olduğu için raviler hakkında bilgi tekrar verilmeyecektir.

8- Buhârî (ö. 256/870)> Kuteybe b. Saîd (ö. 240/855)>Mâlik b. Enes (ö. 179/795)> İshak b. Abdullah b. Ebi Talha (ö.34/54-55)> Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712) (Buhârî, " 'Etime", 6688.)

Kuteybe b. Saîd (ö. 240/855) Hicri 150 yılında Belh yakınlarındaki Bağlân köyünden olup Sakif kabilesinin mevlasıdır. (İbn Hacer , 1997: 4/521-522) İbn Hıbbân kendisini hadiste mutkîn, ilimde mütebahhir olarak nitelemiştir. (İbn Hıbbân, 1975: 9/20) Yahyâ b. Maîn, Ebû Hatim ve Nesaî sika bir ravi olduğunu söylerken Hâtib Hadislerinin münker olduğunu ifade etmiştir. (İbn Hacer , 1997: 4/521-522) Kuteybe b. Saîd hicri 240 yılında vefat etmiştir. (Haţib el-Bağdâdî, 2002: 14/481)

Görüldüğü gibi Buhârî bu rivayeti Kuteybe aracılığıyla olmak üzere direk Malik b. Enes'ten almaktadır. Menakıb bölümünde ise direk Malik b. Enes'ten almaktadır.

9- Buhârî (ö. 256/870)> Abdullah b. Yûsuf (ö. 228/843) >Mâlik b. Enes (ö. 179/795)> Ebû Talha (ö.34/54-55)> Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712), (Buhârî, " 'Etime", 3578)

Abdullah b. Yûsuf (ö. 228/843): Buhârî kendisini Şamlı ravilerin en güvenilirini olduğunu zikretmiştir. İclî ve Hâlîlî de sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. (İbn Hacer , 1997: 3/289-290)

10- Buhârî (ö. 256/870)> Salt b. Muhammed (ö. 213/828)> Hammâd b. Zeyd (ö. 179/795)> Ca'd b. Dinar> Ebû Talha (ö.34/54-55)> Enes b. Mâlik (ö.93/711-712), (Buhârî, " 'Etime", 5450).

Salt b. Muhammed (ö. 213/828): Basralıdır. İbn Hıbbân, Ebû Bekr el-Bezzâr ve Dârekutnî sika bir ravi olduğunu ifade etmişlerdir. (İbn Hacer , 1997: 2/554)

11- Buhârî (ö. 256/870)> İsmâ'il b. Ebî Uveys (ö.227/842)> Ca'd b. Dinar (ö.?)>Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712), (Buhârî, "Menâkıb", 3578)

İsmâ'il b. Ebî Uveys (ö.227/842): Hakkında hem cerh hem ta'dil lafızları bulunmaktadır. Ebû hâtim sika bir ravi olduğunu ifade ederken, 'Ukaylî ve Nesâî zayıf bir ravi olduğunu zikretmiştir. (İbn Hacer, 1997: 1/256)

12-Müslim b. Haccâc (ö. 261/875)>Yahyâ b. Yahyâ (ö. 226/840)> Mâlik b. Enes (ö.179/795)> Ebû Talha (ö.34/54-55), (Müslim, "Eşribe", 2040).

Yahyâ b. Yahyâ el-Minkârî en-Nîsâbûrî (ö. 226/840) Hicri 142 yılında Nîsâbûr'da doğdu. Hicaz, Irak, Şam, Mısır'a seyahatlerde bulundu. (Zehebî, 1985: 10/512) Yahyâ b. Yahyâ en-Nîsâbûrî'yi Ahmed b. Hanbel ve Nesâî sika, Zuhlî sıdk ve sebt sahibi, Kuteybe b. Saîd tarafından salih olarak nitelendirilmiştir. (İbn Hacer, 1994: 6/183-184)

Muslim Yahya b. Yahya aracılığıyla Mâlik b. Enes'ten rivayet ettiği tariğe ek olarak yukarıda zikrettiğimiz Ebu Bekir b. Ebî Şeybe aracılığı ile rivayeti de zikreder.

13- Müslim b. Haccâc (ö. 261/875)> Muhammed b. Abdullah b. Numeyr (ö. 234/849)> Abdullah b. Numeyr (ö. 115/815) >Sa 'd b. Saîd> Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712), (Müslim, "Eşribe", 2040).

Muhammed b. Abdullah b. Numeyr (ö.234/849): Hicri 160 kusur yıllarında Kufe'de doğmuştur. Ahmed b. Hanbel ve Ali b. Medîni'nin akranlarından. (Zehebî, 1985: 11/455)

İbn Hibbân sika, vera' ve mutkin özelliklere sahip bir ravi olduğunu ifade eder. (İbn Hibbân, 1975: 9/85) Ahmed b. Hanbel ve Ali b. Medîni kendisinden övgü ile bahsederken Ebû Hâtîm, İclî ve İbn Şâhîn sika bir ravi olduğunu belirtmiştir. (İbn Hacer, 1997: 5/170)

Diğer ravilerin değerlendirilmesi daha önce verilmiştir.

14-Ebû İsa et-Tirmizî (ö. 279/892)>İshâk b. Musâ el-Ensârî (ö. 244/858)> M'an b. İsa b. el-Kazzâz (ö. 198/814)> Mâlik b. Enes (ö.179/795)> Ebû Talha (ö.34/54-55) Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712), (Tirmizî, "Menâkıb", 3630)

İshâk b. Musâ el-Ensârî (ö. 244/858) Samarra'da bir müddet yaşadıkdan sonra Nisâbûr'da kadılık yapmıştır. (Zehebî, 1985: 9/431) Hatib el-Bâğdâdî ve İbn Hibbân sika bir ravi olduğunu söylemiştir. İkiyüz kırdört yılında Dimeşk'te vefat etmiştir. (İbn Hacer, 1997: 1/220-221)

M'an b. İsa b. el-Kazzâz (ö. 198/814) Medine'de h. 130 yılından sonra doğmuştur. (Zehebî, 1985: 8/65) Yahyâ b. Mâin ve İbn Hibbân sika bir ravi olduğunu söylemiştir. Hicri 198 yılında Medine'de vefat etmiştir. (İbn Hacer, 1997: 5/486)

15- Ebû Abdillâh İbn Mâce el- Kazvîni (ö. 273/887)> Ahmed b.'Abde (ö. 245/859) > Osman b. Abdirrâhmân (ö. 184/800) > Humeyd b. Ebî Humeyd et-Tavîl (ö. 143/760) > Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712), (İbn Mâce, "Etime", 3342)

Ahmed b. 'Abde (ö. 245/859): Ebû Hâtîm ve Nesâî sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. İnsanlar onun hakkında konuştu ama Hıraş bu sözleri kabul etmedi. Ahmed b. Hanbel de sika bir ravi olduğunu belirtmiştir. (Zehebî, 2009: 1/42) İbn Huzeyme ve İbn Hibbân da sika bir ravi olduğunu söylemiştir. Ahmed b. 'Abde ramazan ayında hicri 245 yılında vefat etmiştir. (İbn Hacer, 1997: 1/105)

Osman b. Abdirrâhmân (ö. 184/800): Buhârî meçhul bir ravi olduğunu, Ebû Hatîm kuvvetli bir ravi olmadığını hadislerinin yazılabileceğini ama hüccet olamayacağını belirtir. İbn 'Adiy, genellikle münker rivayette bulunmuş olduğunu ifade eder. (İbn Hacer, 1997: 4/86)

Humeyd b. Ebî Humeyd et-Tavîl (ö. 143/760): Hicri 68 yılında doğmuştur. (İbn Hibbân, 1975: 4/148) Yahyâ b. Mâin, Ebû Hâtîm ve Nesâî sika bir ravi olduğunu ifade ederken İbn Hibbân rivayetlerde tedlis yaptığını belirtmiştir. (İbn Hacer, 1997: 2/27) Unutkan olduğunu söyleyen münekkitler de olmuştur. (İbn Ebî Hâtîm, 1952: 3/219)

16-Ebû Muhammed ed-Dârimî (ö.255/869)> Zekeriyâ b. 'Adiy (ö. 211/826) > 'Ubeydullah b. 'Amr el-Esedî (ö. 180/796)> 'Abdumelik b. 'Umeyr (ö. 130/748)> 'Abdurrahmân b. Ebî Leylâ (ö. 83/702)> Enes b. Mâlik (ö.93/711-712, (Dârimî, "Mukaddime", 44).

Zekeriyâ b. 'Adiy (ö. 211/826): Bağdat'ta yaşamıştır. İclî sika birisi olduğunu ifade etmiştir. (Zehebî, 1985: 8/472) İbn Sa'd da sika bir ravi olduğunu belirtmiştir. Yahyâ b. Mâin bir zararı olmadığını, babasının da Yahudi iken Müslüman olduğunu söylemiştir. (İbn Hacer, 1997: 2/200)

'Ubeydullah b. 'Amr el-Esedî (ö. 180/796): Zehebî sika bir ravi olduğunu belirtmiştir. (Zehebî, 1985: 8/310) Mâlik, Nesâî ve Yahyâ b. Mâin de sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. (İbn Hacer, 1997: 4/29)

'Abdumelik b. 'Umeyr (ö. 130/748) İbn Hıbbân ve İbn Numeyr kendisinin sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. Ebû Bekr b. 'Iyâş "Ebû İshâk el-Hemâdanî'nin ilmi 'Abdumelik b.'Umeyr'den alınız" dediğini aktarır. (İbn Hacer, 1997: 3/482)

'Abdurrahmân b. Ebî Leylâ (ö. 83/702) Yahyâ b. Mâin ve İclî sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. Kendisi Hz. Ömer, Hz. Ali, Muaz b. Cebel, Mikdâd b. 'Amr gibi sahabeden hadis dinleyip dinlemediği âlimler tarafından tartışmalıdır. (İbn Hacer, 1997: 3/393-394).

17-Ebû Abdurrahman en-Nesâî (ö. 303/915)> Kuteybe b. Saîd (ö. 240/855)>Ca'fer b. Süleyman (ö. 178/794) > Ca'd b. Dinar (ö. ?)>Enes b. Mâlik (ö.93/711-712), (Nesâî, "Velime", 6584).

Ca'fer b. Süleymân, Ebû Süleymân Ca'fer b. Süleymân ed-Dab'î el Basrî, (ö. 178/794): Ca'fer b. Süleymân'nın sadûk ve mutkin olduğu ancak şüliğe meylettiği ancak propagandacı olmadığından haberleriyle ihticacın câiz olduğu zikredilir. (İbn Hıbbân, 1975: 4/140) Buhârî tarafından zayıf hadisçiler arasında zikredilir. (İbn Hacer, 1997: 1/440)

18-İbn Hıbbân (ö. 354/965)> Amr b. Sâ'id b. Sinan (ö. 301/914)> Ahmed b. Ebî Bekr (ö. 242/857) > Mâlik b. Enes (ö.179/795)> Ebû Talha (ö.34/54-55) Enes b. Mâlik (ö.93/711-712), (İbn Hıbbân, 1975: 14/469).

Amr b. Sâ'id b. Sinan (ö. 301/914): Muhaddislerin imamı ve örnek bir kul olarak vasıflandırılmıştır. İbn Hıbbân gündüz oruç tutar geceleri ibadetle geçirirdi. Bunu tam seksen sene yaptığını ifade etmiştir. (Zehebî, 1985: 11/179)

Ahmed b. Ebî Bekr (ö. 242/857): Hicrî 150 yılında doğmuştur. (Zehebî, 1985: 1/436-437) Medinenin fâkihi olup sika bir kimse olduğu ifade edilmiştir. (İbn Hacer, 1997: 1/83)

19- Ebû Muhammed Abd b. Humeyd (ö.249/863-64)> Ravf b.'Ubade (ö. 205/821) Mâlik b. Enes (ö.179/795)> Ebû Talha (ö.34/54-55) Enes b. Mâlik (ö.93/711-712), (Humeydî, 1988: 371)

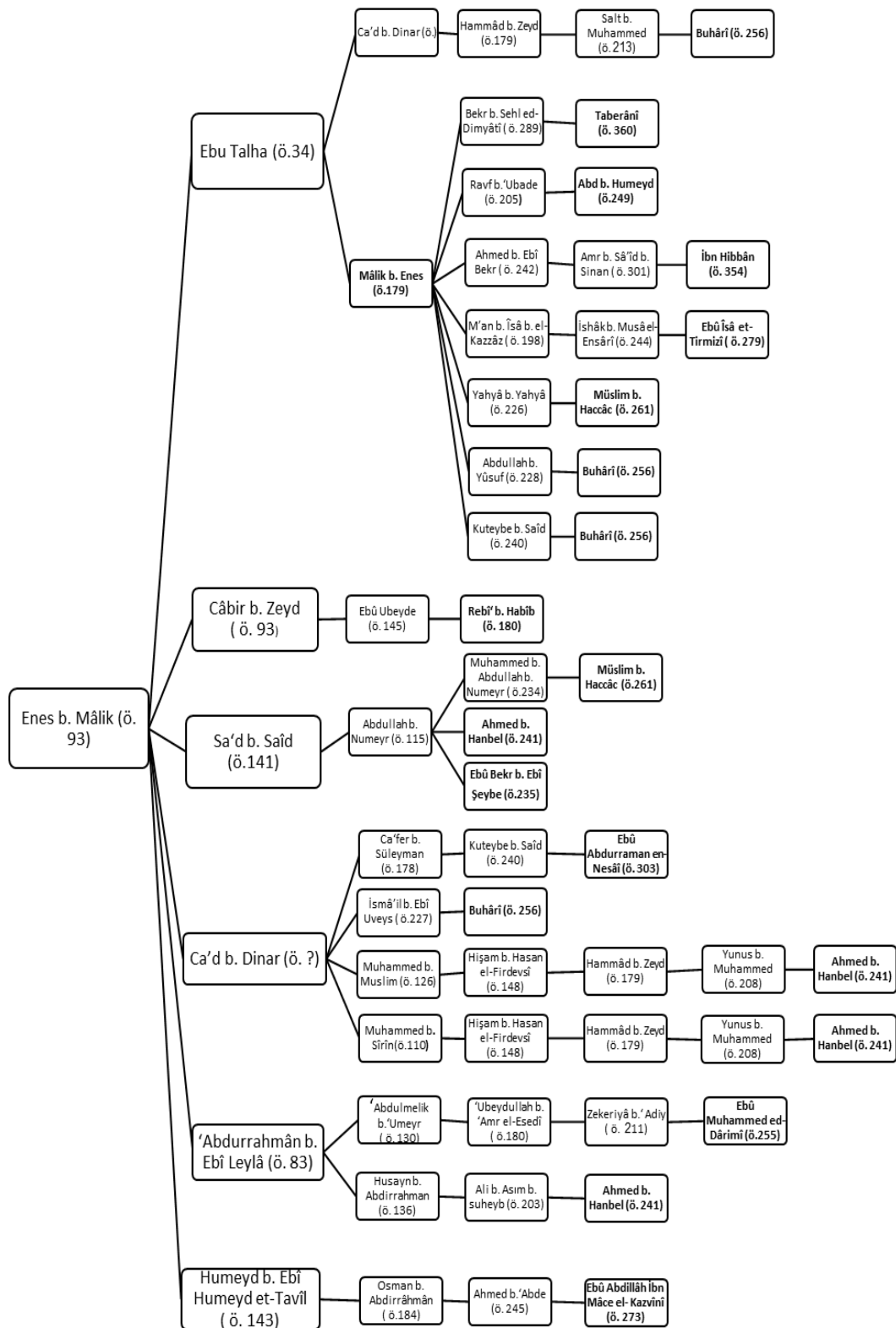
Ravf b.'Ubade (ö. 205/821): Yâhyâ b. Maîn, sâduk bir ravi olduğunu ifade etmiştir. (Zehebî, 1985: 9/402-404; İbn Hıbbân, 1975: 8/243) Bezzâr ve Hâtib sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir. (İbn Hacer, 1997: 2/178)

20. Taberânî (ö. 360/971)> Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî (ö. 289/902)> Mâlik b. Enes (ö.179/795)> Ebû Talha (ö. 34/54-55) Enes b. Mâlik (ö.93/711-712), (Şâmî, 1983: 25/107).

Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî (ö. 289/902): Hicrî 196 yılında doğmuştur. Nesâî zayıf bir ravi olduğunu ifade etmiştir. (Zehebî, 1985: 10/457)

Görüldüğü gibi ele aldığımız rivayetin Mâlik b. Enes tarikinde ittisal olmamakla birlikte Rebî'b. Habîb, Ahmed b. Hanbel, Müslim, İbn Mâce, Dârimî, Nesâî tariklerinde ittisal şartı sağlanmış görünmektedir. Tirmizî rivayeti hasen sahih olarak değerlendirmektedir. (Tirmizî, "Menâkıb", 3630) Ayrıca rivayetin ravilerinin büyük oranda cerh ithamlarına maruz kalmadığı tespit edilmiştir. Sadece İbn Mâce, Humeyd b. Ebî Humeyd et-Tavîl ve Osman b. Abdirrâhmân, İsmâ'il b. Ebî Uveys hakkında hem cerh hem ta'dil lafızları bulunmaktadır. Bu cerhlerin de rivayetin sıhhatine zarar verecek nitelikte olmadığı söylenebilir.

Rivayetin isnad şeması şöyledir:

II. Rivayetin Metin Yönünden İncelenmesi

Bilindiği gibi “Rical ve isnad bilgisi bu ilmin yarısı, mana ve maksadı anlamak ise diğer yarısıdır.” (Râmhürmüzî 1971: 320) Bu nedenle incelediğimiz rivayetin anlaşılmasına büyük katkısı olacağından metin tahlili ve analizi yapılacaktır.

Rivayetin kaynaklarda gelen tarikleri toplu olarak incelendiğinde, ravi tasarruflarına bağlı bazı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Rivayetin Mâlik b. Enes'den gelen tarikinde Remile, arpadan yapılmış birkaç tane ekmek çıkararak kendi başörtüsünün bir kısmıyla ekmekleri sardığı, sonra bohçayı oğlu Enes'in elbisesinin altına gizlediği ve örtünün bir kısmını da ona ridâ yaptığı sonra oğlunu Peygambere gönderdiği aktarılırken, bazı tariklerde direkt Hz. Peygamber'i çağırmak üzere gönderdiği aktarılmaktadır.(Dârimî, “Mukaddime”, 44) Hz. Peygamber'in Ümmü Süleym'in hazırladığı yemeği yanındaki kişilere sunmadan önce ne yaptığı veya ne söylediği ile ilgili bilgiler de farklılık arz etmektedir. Mâlik b. Enes tarikinde “(مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ) Allah'ın söylemesini istediği şeyleri söyledi.” ifadesi varken İbn Ebî Şeybe varyantında “(دَعَا فِيهَا بِالْبَرَكَةِ) Bereket için dua etti” ifadesi vardır. Ahmed b. Hanbel'in Yunus b. Muhammed tarikinden gelen varyantında “(فَوَضَعَ يَدَهُ فِيهَا) elini yemeğin üzerine koydu” ifadesi yer almaktadır. Ali b. 'Asım tarikinde bu konuda hiçbir bilgi aktarılmaz. Yunus b. Muhammed varyantında “(بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ أَعْظِمْ فِيهَا الْبَرَكَاتِ) Allah'ın adıyla, Ey Allah'ım yemeğin bereketini arttır.” diye dua ettiği belirtilir. İbn Mâce'nin verdiği rivayette ise bu konu ile alakalı hiçbir bilgi aktarılmaz. Dârimî varyantında ise “(فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ يَدَهُ وَسَمَّى عَلَيْهِ) Elini yemeğin üzerine koydu ve Allah'ın adını andı” bilgisi aktarılır. Rivayetlerden anlaşıldığına göre muhtemelen Hz. Peygamber hazırlanan yemeğin yanındaki kişilere yetmesi için Rabbine dua etmiştir.

Rivayetten Rasulullah'ın Remile'nin 'in evine gittiği ve orada fazla olmayan bir katıkla yetmiş ya da seksen kişinin doyduğu anlaşılmaktadır.

İncelenilen rivayetin anlaşılması konusunda en önemli bilgi Mâlik'in Zürcânî şerhinde verilmektedir. Bu bilgiye göre Enes b Mâlik'in anlattığı olay Hendek muhasarası sırasında cereyan etmiştir. (Zerkânî, 2003: 4/468) Bu bilgi rivayetin doğru anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Olayın geçtiği bağlam incelendiğinde rivayetin mucize kavramı içerisinde yer alıp almayacağı tartışmalı hale gelecektir. Hendek savaşı Müslümanların ölüm kalım mücadelesi verdikleri bir savaş olma açısından çok önemli bir savaştır. Mekke müşrikler her ne kadar Uhud Savaşı'nda müslümanlara zarar vermiş olsalar da onlara karşı yeteri kadar üstünlük sağlayamamış ve onları yok edememişlerdi. Bu amaçla Yahudilerin de kışkırtmasıyla büyük bir savaş hazırlığına başladılar. Birçok kabilenin birleştiğini haber alan Hz. Peygamber sahabe ile istişare etti. Selmân-i Fârisî'nin önerisiyle Medine etrafına düşmanların giremeyeceği türden hendekler kazılmaya başlandı. Bu sırada Müslümanların sayısı müşriklerin üçte birinden bile azdı. Hazırlıklarda Müslümanlar ve Hz. Peygamber canla başla çalışıyorlardı. Ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çabalıyorlardı. Mevsim kış, hava çok soğuk idi. Medine'nin kuşatılması yakın olduğundan ortalıkta erzak sıkıntısı krizi vardı. (Apak, 2017: 1/279-286) Her an kıtlık ve açlık olabilirdi. Mukavemet ruhunu, ümitsizlikten daha ziyade öldürücü, kahredici bir şey yoktur. Bu savaşta içeride mahsur kalanların ümitsizliğin şiddetli kabzına düşmeleri mümkündü. Önlerinde düşmana zelil olunacak bir teslimiyet ruhu her an fışkırabilirdi. İşte bu yüzden Peygamber (sav) ashabının manevi kuvvetini düzeltmek ve moral vermek yolunu tercih etti. (Gazalî, 1987: 320) İşte tam da bu günlerde Hz. Talha Hz. Peygamber'in sesinden aç olduğunu anlıyor ve evde ne varsa eşi Ümmü Süleym'den hazırlamasını istiyor. Yemeğe davet haberi kendisine aktarılınca Hz. Peygamber (sav) yanındakileri de alarak birlikte davete gitmiş ve ne varsa birlikte yemişlerdi. Bu durum o ortamda gayet normal bir şekilde cereyan etmiştir. Fakat gayet normal olan bu olayın daha sonraları Hz. Peygamber'in mucizesi olarak delailü'n-nübüvve türü kitaplarda yerini almaya başladığı görülmektedir. (Beyhakî, trs: 6/90)

Daha önce verdiğimiz kaynaklarda rivayet, ilk geçtiği eser olan Muvatta'da yeme-içmeye dair Hz. Peygamber'in sıfatları bölümünde, Müslim'in Sahih'inde yemek, yemin ve adaklar bölümünde, Buhârî ve Tirmizî'nin eserlerinin Menakıb bölümünde yer almaktadır. Buhârî ayrıca yemek bölümünde de rivayeti tahrir etmiştir. "Hadisçiler, nübüvvetin ispatı meselesiyle uğraşmamışlardır. Onlar, nübüvveti ispatlanmış bir peygamberi doğru tanıtmayı amaçlamışlardır. Muhatapları inkârcılar değil, müminler olmuştur. Onlar için peygamberin her sözü, bir mucize değerindedir. Bundan dolayı mucize ile irtibatlı hadisler, temel hadis eserlerinde özel bir başlık altında zikredilmemiştir." (Hansu, 2019: 96)

Ayetler incelendiğinde daha önceki Peygamberlere bazı ayetlerin¹ verildiği zikredilmektedir. Hz. Nuh'a, Hz. Hud'a, Hz. Salih, Hz. Musa ve Hz. İsa'ya verilen ayet örneklerini ayetlerde bulmak mümkündür. "İşte Âd kavmi, Rablerinin âyetlerini inkâr ettiler." (el-Hûd 11/59) "Fıravun, eğer açık bir delil getirdiyse haydi göster onu bakalım, şayet doğru söyleyenlerden isen dedi. Bunun üzerine Mûsâ, asasını yere attı. Bir de ne görsünler, apaçık bir ejderha." (el- A'raf 7/106-107) "Şüphesiz ben size Rabbinizden bir ayet getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir şey yapar, ona üflerim. O da Allah'ın izniyle hemen kuş olur. Körü ve alacalıyı iyileştiririm ve Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. Evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm." (el- Âl-i İmrân 3/49) Konuya verilebilecek örneklerden birkaçı olarak zikredilebilir.² Ayetler incelendiğinde müşriklerin Hz. Muhammed (s.a.v) den de kendisinin Peygamber olduğuna işaret eden deliller getirmesini istedikleri görülmektedir. Konuya aşağıdaki ayetler örnek olarak verilebilir: "Yerden bize bir pınar fışkırtmadıkça yahut senin hurmalardan, üzümlerden oluşan bir bahçen olup, aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtmadıkça yahut iddia ettiğin gibi, gökyüzünü üzerimize parça parça düşürmedikçe yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmediğimiz yahut altından bir evin olmadıkça ya da göğsü çıkmadıkça sana asla inanmayacağız." Allah müşriklerin bu isteklerine "De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak resul olarak gönderilen bir beşerim" (el-İsrâ 17/90-93) diye cevap vermiştir. "Bizi, (Kureyşin istediği) delilleri göndermekten, ancak, öncekilerin onları yalanlamış olması alıkoymdu." (el-İsrâ 17/59) denilerek ayet getirmenin daha önceki milletlerin inanmasına bir katkısının olmadığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda Kur'an'ın ayet olduğu ifade edilerek "Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi?" (el-Ankebut 29/51) diye buyrulmaktadır. "Hz. Peygamber çok arzu etmesine rağmen kavminin isteklerini gerçekleştirememişti. Belli ki mucize talepleri konusunda hayli zor zamanlar yaşamış ve mucize gösterebilmek için arayış içine girip adeta kıvranmıştı. Ancak çok arzulamasına rağmen onun risaletinin mucizeyle desteklenmeyeceği hususu çeşitli ayetlerde bildirilmiş ve bazen bu konuda uyarılmıştır." (Balci, 2013: 167) "Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse; bir delik açıp yerin dibine inerek yahut bir merdiven kurup göğsü çıkararak onlara bir mucize getirmeye gücün yetiyorsa durma, yap! Eğer Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzere toplardı. O hâlde, sakın cahillerden olma." (el-En'âm 6/35) "Allah, bir beşerî mi peygamber olarak gönderdi?" sorularına cevap olarak "Yeryüzünde, (insanlar yerine) yerleşip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten bir melek peygamber indirirdik" (el-İsrâ 17/94-95) diye buyurmuştur. "Hz. Peygamber'in beşeriliği, örnek alınabilmesi için son derece önemlidir. İnsanüstü vasıflara sahip birisi veya bir melek peygamber olarak gönderilseydi, dini hayat için örnek alınması mümkün olmazdı. O zaman insanlar, farklı varlık düzeyine sahip birisine bağlanmaya ve onu örnek edinmeye haklı olarak itiraz edebilirdi. Çünkü insan olmayan birisinden yapmasını istediklerini insanlardan istemek adaletsizlik olur. Kur'an'ın da "sizden birisini size resul olarak gönderdik" (el-

¹ "Kur'an-ı Kerim'de mucize kelimesi kullanılmamış beyyine, burhan, sultan kelimeleri mucize anlamı veya yakın anlamda kullanılmıştır., mucize kelimesi üçüncü asrın sonlarında kullanılmaya başlanmıştır." Adnan Demircan, "İslam Tarihinin İlk Üç Asrında Mucize Algısı Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Din Dilinde Mucize* (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2015), 181.

² Daha fazla örnek için bkz. Halil İbrahim Bulut, "Kur'an İşığında Mucize ve Peygamber" (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2002), 125-156.

Bakara: 2/151) demesi bunun içindir. Bu durumda "Hz. Peygamber, model oluşturma anlamında ittiba, iktida ve teessi edilecek bir örnek olabilir." (Kutlu, 2014: 75)

Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamber'in mucizesi olmakla birlikte gerek Kur'an'da gerekse rivayetlerde kendisine başka mucizelerin de verildiği sabittir. Bedir, Hendek ve Huneyn 'de Allah'ın yardımı çeşitli mucize örnekleri olarak verilebilir. (el-Âl-i İmrân 3/123-127, el-Ahzab 33/9, et-Tevbe 9/25-26) Bununla birlikte, "Kur'an'da olmayan veya Kur'an'da olup da detayları ahad hadislerle nakledilen ve rivayet litteratüründe yer alan çok sayıda mucize haberi bulunmaktadır. Hadis, tefsir, tarih, siyer, tabakât ve edebi eserlerde nakledilen bu haberlerden sahih olanların yanı sıra uydurma olanların sayısı da azımsanmayacak miktardadır. Bu haberler, tevatürle nakledilmemiş olduklarından gerçekleşip gerçekleşmedikleri konusunda kesin bir şey söylenemez. Yani bunlarla ilgili problem, imkân problemi değil sübut problemidir." (Hansu, 2019: 96)

Konuyla ilgili rivayetlerin geçtiği şerhlere baktığımızda İbn Abdülber (ö. 463/1071) Malik b. Enes'in Muvatta adlı eserine yazdığı et-Temhîd adlı şerhde "Bu rivayette geçen olayın Hz. Peygamberin zor durumda olduğu, Müslümanların maddi yönden sıkıntılı, yeme-içme bulmakta sıkıntılı günler yaşadığı hatta bir misafir geldiğinde yanlarında ikram edecek yemeklerinin olmadığı bir dönemde meydana geldiğini ifade eder." (İbn 'Abdilberr, 1967: 1/290) el-Bâcî Müntekâ adlı Malik b. Enes'in Muvatta adlı eserine yazdığı eserinde "yemeğin bereketlenmesi ile ilgili rivayette Allah'ın Peygambere yemeği bereketlendirerek büyük bir lütuf ihsan ettiğinin ifade eder." (Suleymân b. Halef, 1914: 7/240) en- Nevevî (ö. 676/1277) Minhâc adlı eserinde rivayette geçen fiille ilgili bilgi verdikten sonra bu tür olayların Peygamberliğin alemlerinden olduğunu ifade eder. (Nevevî, 1972: 13/218) Buhârî Şarihleri Kirmânî (ö. 786/1384) ve İbn Hacer (ö. 852/1449) rivayette geçen yemek arttırma olayının Peygamberin mucizelerine örnek olacağını ifade etmişlerdir. (Kirmânî, 1959: 6/591) Yine Buhârî şarihi Aynî (ö. 855/1457) ve Kastallânî (ö. 963/1517) rivayette geçen kelmelerle ilgili bilgiler verdikten sonra bu olayın Allah'ın Peygambere verdiği bir bereket olayı olduğunu ifade ederler. (Aynî, trs: 26/122; Kastallânî, h.1323: 6/39) Şerhlerde kelime bilgisi yanında rivayette geçen raviler hakkında bilgiler de mevcuttur örneğin Kastallânî EbûTalha'nın Zeyd b. Sehl'in el-Ensârî olduğunu, Ümmü Süleym'in adının Remle veya Ramse oladığını ve Ümmü Haram binti Mihle'nin kızkardeşi olduğu bilgisini verir. (Kastallânî, h.1323: 6/41) Tirmizî şarihi Mubârekpûrî (ö. m. 1935)'de yemeği arttırma olayının Hz. Peygamberin duasıyla beraber Allah tarafından bereketlendiği yorumunu yapmaktadır. (Mubârekpûrî, trs: 10/107)

İncelemesi yapılan rivayette daha çok anlaşılma problemi var gibi görünmektedir. Zaten rivayetin isnadında büyük bir problem görünmemektedir. Olayın gerçekleştiği yer ve zaman dikkate alındığında Hz. Peygamber ve arkadaşlarının az bir yemekle doyması normal bir olay olarak görünmektedir. Bir de o gün ve şartlardaki kıtlık ve zor durumlar düşünüldüğünde olaya mucize demek zor görünmektedir. Zira zaten yeme ve içme konusunda Peygamber ve sahabenin günümüzdeki gibi çok imkânlarla sahip olmadığı gibi az yemeyi alışkanlık haline getirdikleri bilinen bir husustur. Ayrıca toplu olarak gelinen bir yerde ortaya bir miktar yemek konulduğunda herkes bir miktar alır ve doydum diyebilir. Bizim de zaman zaman kalabalık şekilde yenilen bir yemek bitirilemediği ve yemeğe bereket geldi denilen zamanlar olmuştur. Peygamberin duası Allah'ın yardımıyla bu ortamda insanlara tokluk hissi gelmiş olabilir. Peki, bu rivayet neden ileriki dönem kaynaklarında Peygamber'in hissi mucizeleri arasında zikredilmiş olabilir?

Bu sorunun cevabına Peygamber'den sonraki yıllarda meydana gelen siyasi, sosyal ve dini hareketlerin gelişimi takip edilerek ulaşılabilir. "Hz. Peygamber'in vefatı ve Hulefâ-yi Râşidîn döneminden sonraki dönemde fetihler devam etmiş, Suriye bölgesi ve Mısır, Müslümanların eline geçmiştir. Milâdî 646'da Kuzey Afrika'dan, 711'de Cebel-i Tarık'tan geçen İslam orduları, İspanya'ya kadar ilerlemiştir." (Aydın, 1998: 26) Fetihler sonucunda çeşitli din mensupları ve özellikle Hiristyanlarla etkileşimin arttığı malumdur. "Onların çoğunluğu Müslüman olmakla birlikte, nesiller

boyu miras devraldıkları inaçlarından tam anlamıyla soyutlanamadılar. Zamanla eski görüşlerini İslam'ın rengine büründürdüler. His ve düşüncelerini bütünyle terk edemeyen bir kesim belki zahiren Müslüman fakat ruhta ve prensip olarak Müslümanlığa yabancı kalındı. Fethedilen yerlerde İslamiyeti kabul edenler olduğu gibi bir kısmı da kendi dinlerinde kalmayı tercih etmiştir. Bunlar içerisinde devletin içinde önemli mevkilerde olan birçok gayr-ı müslim vardır. Ayrıca hicri I. Asrın sonunda başlayan tercüme faaliyetleri de dikkate alınırsa İslâm dünyasının yüz yüze geldiği fikri anaforun hacmi daha iyi tahmin edilebilir." (Ahatlı, 2011: 40-41) Gerek Berahime gerekse Batınlık gibi zındıklık diye ifade edilen hareketlere karşı Müslümanların nübüvveti inkâr eden kişilere cevap niteliğinde kitaplar yazdığı malumdur. Özellikle Hristiyanların yoğun olarak bulunduğu toprakların fethedilmesiyle başlayan, iki dinin peygamberleri üzerindeki tartışmalar, şiddetli dini münakaşaların gerçekleşmesine sebep olmuştur. Öncelikle tartışma, sonrasında mektuplaşma ve nihayet reddiye yazmak suretiyle oluşan kabarık reddiye literatürünün bu ortamın ürünü olduğu söylenebilir. Bebek, 2000: 28) Nübüvveti ispat konusuyla ilgili yazılan eserlerde kullanılacak malzemelerde Hz. Peygamber'in mucizeleri önemli yekün tutuyordu. "Sıradan olaylar bazı kimseler tarafından abartılarak anlaşılmış ve aktarılmış olabilir. Eski dinlere mensup olan bazı kimseler tarafından Müslümanlığı kabullerinden sonra, eski dinlerinin Peygamber ve azizleriyle ilgili olarak anlattıkları efsaneler karşısında, İslam Peygamberi'ne ait Kur'an mucizesi, avam için yetersiz görülmüş olmalıdır. Böyle bir anlayışı yansıtan ve sık sık Hz. Muhammed'e, her alanda diğer peygamberlere verilen mucizelerin en büyüğünün verildiği temasını işleyen eserlerin telif yoğunluğunun böyle bir döneme rastlaması, bu görüşümüzü doğrulamaktadır."

Kur'an-ı Kerim'de "Allah Resûlünün hayatında ahiret gününe kavuşmayı umanlar için güzel örnekler var dendiğine göre"(el-Ahzâb 33/21) sürekli normal olayları bile mucizevi bir şekilde anlatmanın insana ne faydası olabilir ki? O zaman İslamı anlatan ve Hz. Peygamberi örnek almak isteyen tebliğci kişilerin aklına 'Ona Allah yardım etti ve mucizelerle başarılı oldu ben nasıl başarılı olacağım gibi bir soru gelmesi normal görülmelidir. Aynı şekilde tebliğ görevini üstlenen müslümanlar karşılaştıkları zorluklarda sürekli mucizevi bir şekilde Allah'tan yardım beklentisine girmez mi? Aynı zamanda Kur'an'da "insan için ancak çalıştığı vardır." (en-Necm 53/39) ayetinin ne anlam ifade ettiğini açıklamak gayet zor görünmektedir. Allah Resûlünün hayatının her aşamasında bir problem karşısında elinden gelen bütün tedbirleri aldığı görülmektedir. İncelenen rivayetin Hendek savaşında meydana geldiğine göre üç katından fazla düşman kuvvetlerine karşı Peygamber'in her türlü tedbiri aldığı ve elindeki tüm imkanları değerlendirdiği görülmektedir. Sahabe ile istişare sonrası şimdiye kadar hiç uygulanmayan hendeği kazdırtması bunun en güzel örneğidir. Bu uğurda yaptığı çaba ve çektiği sıkıntılar takdire şayandır. Yokluk ve zor zamanda ellerinde olan yemeği paylaşmaları da birbirlerine verdikleri desteği göstermektedir. Bu durum belki de Müslümanların gösterdiği samimiyet ve fedakarlığa karşı Allah'ın bir lütfu ve işaretidir. Allah kendisi için samimi bir şekilde çalışana yardım edeceği mesajını verir. Nitekim "Hz. Peygamber'in yaptığı diğer savaşlarda ilahi yardım içeren âyetler incelendiğinde de Müslümanlar samimi bir şekilde Allah yolunda mücadele ettikleri zaman onun yardımıyla zafere ulaşmışlardır. Ancak Allah'ın yardımını unutup dünyevi çıkarlar peşine takıldıkları zaman ise yaptıklarının karşılığı olarak uyarılmışlardır." (Balci, 2014: 212)

Araştırması yapılan rivayetin bir benzeri olan Hz. Peygamber'in (sav) suları bereketlendirmesi ile ilgili rivayetleri inceleyen Hikmet Zeyveli, Resûlulâh'ın (sav) parmakları arasından suların akıtılmasının, Hz. Musa'nın kayadan su çıkarmasının ne kadar fevkinde bir mucize olduğunu göstermek amacıyla savunulduğunu ifade eder. Birçok bereketlendirme mucizesinin de Hz. İsa'nın mucizelerine kıyasla tedevüle konmuşa benzediği yorumunu yapar. (Zeyveli, 2018: 285) "Bu tür rivayetlerin efsanevi peygamber portresi yarattığını ifade eden Sehilan Biler bu rivayeti abartılı bulmaktadır. Susadığında parmaklarından sular fışkıran, azıcık yemekle onlarca kişiyi doyuran, kılıç

yaralarını nefesini üfleyerek iyileştiren, kanı, idrarı bile şifa olarak sunulan rivayetleri eleştirerek bunun efsanevi bir peygamber tasavvuru meydana getirmeye matuf olduğunu ifade etmektedir.” (Bilen: 2015: 167-182) Hz. Peygamber'in (sav) beşerî yönüne vurgu yaptığı eserinde Musa Bağcı'ya göre “tarih boyunca süre gelen “peygamber her konuda diğer insanlardan farklı ve üstündür” anlayışının ve bunun altında yatan Peygamber'e olan sevgi ve muhabbetin, bu tür söylemlerin doğmasına yol açmış olmasının kuvvetle muhtemel görüldüğü değerlendirilmesini yapmaktadır.” (Bağcı, 2114: 310-311) Özellikle Osmanlı devrinde tekke edebiyatının zirveye ulaşmasıyla birlikte dinî, tasavvufi ve mitolojik anlatımlı eserlerin buralarda yoğun olarak okutulduğu görülmektedir.” (Hansu, 2019: 196) Burada okutulan kitapların dini bilgi vermekten ziyade sevgi merkezli bir peygamber imajı oluşturmayı hedefleyip kıssa ve hikâye esaslı bilgileri kapsadığı görülür. (Hansu: 2019: 112) “İnsanlık tarihine damgasını vuran önemli şahsiyetler öteden beri diğer insanlardan farklı gösterilmeye çalışılmış, onlara birtakım beşer üstü özellikler yüklenmiştir. Bu cümleden olarak Ehl-i Kitap'tan ve diğer din mensuplarından İslam'a giren bazı kimseler, inanç ve kültürlerinden kaynaklanan bir takım sebeplerden dolayı Hz. Peygamber'in, önceki peygamberlerin göstermiş oldukları tüm mu'cizeleri göstermiş olmasını arzu etmişlerdir. Bu durum, her devirde yeni birtakım abartıların eklenmesiyle günümüzdeki duruma ulaşmış, böylece Kur'an'da anlatılan Hz. Peygamber ile halk arasında yaşayan peygamber arasında büyük bir uçurum meydana gelmiştir.” (Tuzcu, 2010: 297) Bu durumun sakıncalarını İlhami Güler şu şekilde dile getirir: “Hz. Muhammed ve sahabe, kendilerine 'kutsallık' aynası ile bakılarak 'içimizden birisi olmaktan çıkarılmış, zayıf tarafları bütünüyle silinerek günahsız (ismet), 'süper-men' konumuna yükseltilmiştir. Bu nedenle, günahkâr, sıradan, sokak insanı için örneklikleri zayıftır. Çünkü biz “Zayıf yaratıldığımız için” (Güler, 2018: 127) onları nasıl örnek alabiliriz?” (Kâdî İyâz trs: 1/611/614)

Geleneğe baktığımızda “Hz. Peygamber'in aklî mucizesi arasında Kur'an-ı Kerim zikredilirken incelediğimiz rivayet ise hissi mucizeler kapsamında değerlendirilir.” (Bulut, 2002: 57-64) Kâdî İyâz'ın (ö.544/1149) eş-Şifâ adlı meşhur eserinde Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri ve yemeği bereketlendirme ile ilgili rivayetleri mucize olarak zikrettiği görülür. (Kâdî İyâz trs: 611/614) Özellikle yemeği bereketlendirme ile ilgili rivayetleri arka arkaya sıraladığı görülür. Diğer rivayetleri zikretmemiz bu yazının sınırlarını aşacağından bizim incelediğimiz rivayetten hareketle şunları söylemek mümkün görünmektedir: Rivayetin tek varyantını alıp üzerinden konuşmak bizi rivayeti eksik anlamaya götürebilir. Çünkü rivayetin çeşitli varyantları bize konuyu anlamak bakımından farklı bilgiler vermektedir. Ayrıca rivayetin ortaya çıktığı ortam da çok önemlidir. İncelemesi yapılan rivayet daha önce de belirttiğimiz gibi savaş esnasında ve Müslümanların zor anlar yaşadığı durumda gerçekleşmektedir. Bu durumda Müslümanlar ellerindeki ile yetinmiş ve yemeklerini de paylaşmışlardır. Bu zor durumda dört başı mamur mükellef bir sofraya hazırlayıp bulmalarının zor olacağı tahmin edilebilir. Bu nedenle rivayetin geçtiği arka plan ve olayın ortam ve şartlarının değerlendirilmesi bize farklı bakış açıları sunabilmektedir. Bütün bunlardan hareketle bu rivayetin Hz. Peygamber'in (sav) ve sahabenin yaşadığı bu olay zor durumda ellerindekini paylaşmasına ve Müslümanların ihlas ve samimiyetleri karşısında Allah'ın bir lütfu olarak değerlendirmemize imkân verecek niteliktedir. Kesinlikle şunu söylemek gerekir ki; rivayetleri kendi bağlamları etrafında ele almak daha doğru bir değerlendirme yapma imkânı sağlayacaktır. (Saylan, 2019: 238) Hayri Kırbaşoğlu'nun şu tespiti de konumuz açısından önem arz etmektedir. “Sihhatinden şüphe duyulmayan, fakat anlaşılmasında zorluk bulunan haberleri de o güne giderek, söyleniş amaçlarını ve vurd sebeplerini iyi tespit edip yorumlamak gerekir.” (Kırbaşoğlu, 2021: 304)

SONUÇ

Kaynaklarda Hz. Peygamber'in (sav) az bir katıkla yetmiş veya seksen kişiyi doyurduğuna dair rivayet birçok kaynakta Malik bin Enes aracılığıyla mürsel olarak tahrir edilmiştir. Ancak rivayetin muttasıl bir isnadla Hz. Peygamber'e (sav) ulaştığı tarikleri de mevcuttur. Bu tarikler içerisinde cerh ve ta'dil âlimleri tarafından zayıf olarak nitelendirilen raviler olmakla beraber bu tenkitlerin rivayetin sıhhatini etkilemeyecek nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Rivayetin hadis şerh kitaplarındaki incelemelerinde alimlerin bir kısmının bu olayı Peygamberin mucizesi olarak yorumladığı tespit edilmiştir. Bazı alimlerin ise olayın hendek savaşı gibi çetin bir zaman da meydana geldiği dikkate alınarak Peygamberin duasıyla Allah'ın yardımıyla bereketlendiği yorumunu ifade etmişlerdir. Rivayette bazı lafız farklılıkları olmakla beraber konunun anlaşılmasında etkili olan en önemli bilgi olayın Hendek savaşında geçmesidir. Güçlü olarak gelen düşman kuvvetlerine karşı Hz. Peygamber ve sahabe ellerindeki bütün imkânları kullanmış, bu uğurda birçok sıkıntılara katlanmışlardır. Sahip oldukları her şeyi paylaşarak önemli bir mücadele vermişlerdir. Hz. Peygamber az sayılabilecek 3-4 ekmek üzerine yağ sürerek Talha ailesinin katığını yanındaki kişilerle birlikte yemiş ve Allah'ın bir lütfu sayesinde de doymuşlardır. Fakat son derece insani ve Müslümanların zor günlerde dayanışma içinde olmaları gerektiğine örnek olarak verilebilecek bu olay, daha sonra Hz. Peygamber'in hissi mucizesi olarak nübüvvetini ispat amacıyla özellikle delâil türü eserlerde zikredilmiştir. Bu tür anlatımların efsanevi bir Peygamber tasavvuru ortaya koyarak Kur'an-ı Kerim'in beşer olarak örnek sunduğu Hz. Peygamber imajına ters düştüğü açıktır. Bu nedenle bu tür rivayetlerin yeniden sened ve metin tahlili yapılarak değerlendirilmesi ve doğru yorumlanması sağlıklı bir peygamber tasavvurunun oluşmasıyla yakından ilgilidir. Aynı zamanda Kur'an'ın anlattığı Peygamber tipolojisiyle bu tür rivayetlerin doğru anlaşılmasından ortaya çıkan Peygamber tasavvurunun çatışmaması ve Peygamberin insanlığa örnek olabilmesi açısından da bu rivayetin doğru anlaşılması büyük önem arz etmektedir.

<i>"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:</i>	
Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	-
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.	
<i>The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any

	person/institution or organization during the research and writing phase.
Statement of Support and Acknowledgment:	-
Double-Blind Peer Review:	External-independent
<i>This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.</i>	

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû 'Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. (1421/2001). *el-Musned*, (thk. Şu'ayb el-'Arnavût), (45 Cilt). b.y.: Muessesetu'r-Risâle.
- 'Abd b. Humeyd. (1408/1988). *Müsned*. thk. Mahmûd Muhammed Hâlîl es-Sa'îdî. Kahire: Mektebetu's-Sene.
- Apak, A. (2017). *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*, (4 Cilt), (20. Baskı). İstanbul: Ensar Yayınları.
- Aydın, M. (1998). *Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- 'Aynî, Ebû Muhammed Maḥmûd b. Ahmed. (trs). *'Umdetu'l-Kârî Şerhu Şaḥîhi'l-Buḥârî*, (25 Cilt). Beyrût: Dâru İhyâ' i't-Turâsî'l-'Arabî.
- Bâcî, Ebû'l-Velîd Suleymân b. Halef. (1332/1914). *el-Muntekâ Şerhu'l-Muvaṭṭâ'*, (7 Cilt). Mısır: Maṭba'atu's-Sa'âde.
- Bağcı, M. (2014). *Beşer Olarak Hz. Peygamber*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Balcı, İ. (2013). *Hz. Peygamber ve Mucize*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Balcı, İ. (2014). *Hz. Peygamber'in Savaşlarında İlahi Yardım*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. (trs). *Delâ'ilü'n-nübüvve*. 7 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Bebek, A. (2000). "Kelam Literatürü Işığında Mucize ve Muhammed'e Nisbet Edilen Hissi Mucizelerin Değerlendirilmesi," *Marmara üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/1, 121-148.
- Bilen, S. (2015). *Psikoloji Açısından Hz. Peygamber'in Şahsiyeti*. Ankara: Fecr Yayınları,
- Buḥârî, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'îl. (1407/1987). *el-Câmi'u'l-Musnedu's-Şaḥîhu'l-Muḥtaşar*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
- Buḥârî, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'îl. (trs). *et-Târîḫü'l-Kebîr*. thk. Hey'et. 8 Cilt. Ḥaydarâbâd: Dâiratu'l-Ma'ârifî'l-'Osmâniyye.
- Buḥârî, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İsmâ'îl. (1397/1977) *et-Târîḫü'l-'Evsat*. thk. Maḥmûd İbrahim Zâyed. Kahire: Mektebetu Dâri't-Turâs.
- Bulut, H. (2002). *Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Dârimî, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. 'Abdurrahman et-Temîmî. (1412/2000). *Sunenu'd-Dârimî*. thk. Huseyn Selîm 'Esed ed-Dârânî. 4 Cilt. b.y.: Dâru'l-Muğnî.
- Dârimî, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. 'Abdurrahman et-Temîmî. (1436/2015). *el-Musned*. thk. Heyet. 3 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl.
- Demircan, A. (2015). "İslam Tarihinin İlk Üç Asrında Mucize Algısı Üzerine Bazı Değerlendirmeler". *Din Dilinde Mucize*. 179-210, İstanbul: Kuramer Yayınları.
- Gazalî, Muhammed. (1987). *Fıkhü's-Sîre*. Terc. Resul Tosun. İstanbul: Risale Yayınları.
- Güler, İ. (2018). *Kur'an'ın Mahiyeti ve Yorumu*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Hansu, H. (2019). "Hz. Peygamber'in Mucizeleri ve Rivayet Kültüründeki Yansımaları Nedir Ne değildir? "Mucize nedir ne değildir? Ankara: Fecr Yayınları.

- Haṭīb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Aḥmed b. 'Alî. (1422/2002). *Târîhu Bağdâd*. thk. Beşâr 'Avvâd Ma'rûf. 16 Cilt. Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî,
- İbn 'Adiy, Ebû Aḥmed 'Abdullâh b. 'Adiy el-Curcânî. (1434/2013). *el-Kâmil fî Du'afâ'i'r-Ricâl*. Thk. Mâzin Muḥammed es-Sersâvî. 11 Cilt. Riyad: Mektebetu'r-Ruşd.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muḥammed b. Aḥmed el-'Askalânî. (1997). *Tehzîbu't-Tehzîb*. thk. Ali b. Mesûd-Ömer es-Selami-Halil Me'mun Şeyho. 6 Cilt. Beyrut: Daru'l-Mearif.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî b. Muḥammed b. Aḥmed el-'Askalânî. (1415/1994). *el-İsâbe fî Temyîzi's-Şahâbe*. Thk. Âdil Aḥmed 'Abdulmevcûd, 'Alî Muḥammed Mu'avvaḍ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn 'Abdilberr, Ebû 'Omer Yûsuf b. 'Abdullâh b. Muḥammed b. 'Abdilberr en-Nemerî. (1387/1967). *et-Temhîd li mâ fî'l-Muvaṭṭa' mine'l-Me'ânî ve'l-'Esânîd*. nşr. Muştafâ b. 'Aḥmed el-'Alevî, Muḥammed 'Abdulkebîr el-Bekrî. 26 cilt. Mağrib: Vezâratu 'Umumi'l-'Evkâf ve's-Şu'ûni'l-İslâmiyye.
- İbn Hıbbân, Ebû Hâtîm Muḥammed b. Hıbbân b. 'Aḥmed el-Bustî. (1395/1975). *es-Şikât*. Thk. Şerefu'd-Dîn Aḥmed. 9 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr.
- İbn Mâce, Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Yezîd el-Ğazvînî. (trs). *es-Sunen*. thk. Muḥammed Fuâd 'Abdulbâkî. 2 Cilt. b.y.: Dâru 'İhyâi'l-Kutubi'l-'Arabiyye.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe 'Abdullâh b. el-'Absî. (trs). *el-Muşannef*. nşr. Muḥammed 'Avvâme. 21 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kible.
- İbn Sa'd, Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Sa'd b. Menî'. (1410/1990). *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*. nşr. Muḥammed 'Abdulḳâdir 'Aṭâ. 8 Cilt. y.y: Beyrût.
- İbn Hacer el-'Askalânî, Ebû'l-Faḍl Aḥmed b. 'Alî el-'Askalânî. (1379/1959). *Fethu'l-Bârî Şerhu Şahîh el-Buḥârî*. nşr. Muḥibbuddîn el-Haṭīb. 13 cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muḥammed 'Abdurrahman b. Muḥammed er-Râzî. (1371/1952). *el-Cerḥ ve't-Ta'dîl*. Beyrut: Dâru 'İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî.
- İbn Hıbbân, Ebû Hâtîm Muḥammed b. Hıbbân el-Bustî. (1408/1988). *es-Şahîh*. nşr. Şu'ayb el-Arnâvût. 18 Cilt. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- İbn Mâce, Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Yezîd el-Ğazvînî. (trs). *es-Sunen*. nşr. Muḥammed Fuâd 'Abdulbâkî. 2 Cilt. b.y.: Dâru 'İhyâi'l-Kutubi'l-'Arabiyye.
- Ebû'l-Kâsım Suleymân b. Aḥmed eş-Şâmî. el-Mu'cemu'l-Kebîr. thk. Hamdî Abdulmecîd es-Sîlefi. 25 Cilt. Musul: Mektebetu'-Ulum ve'l-Hikem, 2. Basım.
- el-'İclî, Ebû'l-Ḥasan Aḥmed b. 'Abdullâh el-Kûfî. (1404/1983). *eş-Şikât*. nşr. 'Abdul'alîm 'Abdul'azîm el-Bestevî. Medine: y.y.
- Kâdî İyâz, Ebû'l-Fazl İyâz b. Musa b. İyâz el-Yahsubî. (trs). *eş-Şifâ, bi-ta'rîfi hukukî (fî şerfi)'l-Mustafa*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Ḳaşalânî, Ebû'l-'Abbâs Aḥmed b. Muḥammed. (1323/1905). *İrşâdu's-Sârî li Şerḥi Şahîhi'l-Buḥârî*. 10 cilt. b.y.: el-Maṭba'atu'l-Kubrâ'l-Emîrîyye.
- Kur'an Yolu. Erişim 20 Haziran 2023. <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- Kırbaçoğlu, M. H. (2021). *Sünneti Çağa Taşımak Sünnet ve Hadisi Anlama ve Yorumlamada Yöntem*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Kirmânî, Muḥammed b. Yûsuf b. 'Alî b. Sa'îd. (trs). *el-Kevâkibu'd-Derârî fî Şerḥi Şahîhi'l-Buḥârî*. nşr. 'Alî b. Daḥîlullâh b. 'Uceyyân el-'Avfî. 25 cilt. 2. Baskı. Beyrût. y.y.
- Kutlu, S. (2014). "Hz. Peygamber'i Anlamada Tarihsel Muhammed ile Menkıbevî Muhammed'i Birbirinden Ayırmanın Önemi." *Hz. Muhammed (sav) ve Mesajı*, ed. Mehmet Mahfuz Söylemez. Çorum: İslamî İlimler Dergisi Yayınları, içinde ss. 67-106.

- Mâlik b. Enes, Ebû 'Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî. (1406/1985). *el-Muvaṭṭa'*. nşr. Muḥammed Fu'âd 'Abdulbâkî. Beyrut: Dâru İhyâ'i Turâşî'l-'Arabî.
- Mubârekpûrî Ebû'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm. (trs). *Tuhfetü'l-Ahvezî Şerhu Cami'i t-Tirmizî*. 10 cilt.b.y: Daru'l-Fikir.
- Muslim, Ebû'l-Hasen Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî. (1404/1984). *el-Kunâ ve'l-Esmâ'*. nşr. 'Abdurrahîm Muḥammed Aḥmed el-Kaşkarî. 2 Cilt. Medine: 'Îmâdetu'l-Baḥşî'l-İlmî.
- Muslim, Ebû'l-Huseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî. (trs). *el-Musnedu's-Şaḥîhu'l-Muḥtaşar bi Nakli'l-'Adl 'ani'l-'Adl ilâ Resûlillâh*. nşr. Muḥammed Fuâd 'Abdulbâkî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru 'İhyâ'i't-Turâşî'l-'Arabî.
- Mutlu, G. (2019). "*Zayıf Hadis Çeşitleri*". ed. Muhammed Yılmaz-Nagihan Emiroğlu. 121-122. İstanbul: Lisans Yayınları.
- Nesâ'î, Ebû 'Abdurrahmân Aḥmed b. Şu'ayb el-Ḥorâsânî. (1421/2001). *es-Sunenu'l-Kubrâ*. nşr. Ḥasen 'Abdulmun'im. 12 Cilt. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- Nevevî, Ebû Zekerîyyâ Muḥyiddîn Yahyâ b. Şeref. (1392/1972). *Şerhu'n-Nevevî 'alâ Muslim*. 28 cilt. Beyrût: Dâru İhyâ'i't-Turâşî'l-'Arabî.
- Tirmizî, Ebû 'Îsâ Muḥammed b. 'Îsâ. (trs). *es-Sunen*. nşr. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî.
- Tirmizî, Ebû 'Îsâ Muḥammed b. 'Îsâ. (1432/2011). *el-Câmi'u'l-Kebîr*. nşr. 'İzzu'd-Dîn Ḍalî, 'Îmâd eṭ-Ṭayyâr, Yâsir Ḥasen. Beyrut: Mu'essesetu'r-Risâle.
- Tuzcu, R. (2010), *Hz. Peygamberle İlgili Bazı Halk İnanışlarının el-Hasâisu'l-Kübrâ'daki Dayanakları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Râmḥürmüzî, Ebû Muhammed İbn Hallâd el-Hasen b. Abdurrahmân b. Hallâd er-Râmḥürmüzî el-Fârisî. (1971). *el-Muḥaddibü'l-fâsîl beyne'r-râvî ve'l-vâ'î*, thk. Muhammed 'Accâc el-Hatîb. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Rebî' b. Ḥabîb, er-Rebî' b. Ḥabîb el-Baṣrî. (1415/1994). *el-Câmi'u's-Şaḥîḥi'l-Musned*. nşr. Muḥammed İdrîs, 'Âşûr Yûsuf. Beyrut: Dâru'l-Hikme.
- Saylan, İ. (2019). "*Hadisleri Anlama Yöntemi Olarak Esbâb-I Vurû,*" (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yahyâ b. Ma'în, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ma'în. (1434/2013). *Târîhu İbn Ma'în- Rivâyetu'd-Dûrî*. nşr. el-'Abbâs b. Muḥammed ed-Dûrî. 2 Cilt. Kahire: Dâru'l-Fârûk.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Aḥmed b. 'Osmân b. Kâymâz. (1405/1985). *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ'*. nşr. Su'ayb el-Arnâvut. 25 Cilt. b.y.: Mu'essesetu'r-Risale.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Aḥmed b. 'Osmân b. Kâymâz. (1419/1998). *Teḏkiretu'l-Huffâz*. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Zehebî, Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Aḥmed. (1430/2009). *Mizânu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*. nşr. Muḥammed Rıdvân, vdğr. 5 Cilt. Dimeşk: Mu'essesetu'r-Risâle.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. Aḥmed b. 'Osmân b. Kâymâz. (1413/1993). *Târîhu'l-İslâm ve Vefayâtu'l-Meşâhîri'l-A'lâm*. nşr. 'Umer 'Abdusselam et-Tedmiri. 37 Cilt. Beyrut: el-Mektebetu'd-Tevfîkiyye.
- Zeyveli, H. (2018). *İlahi Dinlerde Mucize ve Gayb*, İstanbul: Kuramer Yayınları.